

Om Affattelsen af Straffedomme, belyst ved en ældre Dom.

AF TROELS G. JØRGENSEN.

I Ørsteds Juridisk Arkiv Nr. 6 S. 79 findes gengivet følgende af Landsover- samt Hof- og Stadsretten den 23. April 1805 afsagte Straffedom:

»Det er under nærværende Sag med egen Tilstaaelse og Sagens øvrige Omstændigheder tilstrækkelig godtgjort, at Arrestanten Skipper Peter Hansen Nissen for at skille sin Svigermoder Anne Boline Spisemester Søren Thomsen Steenholdts Hustrue ved Livet, har den 13. Februari sidstleden hjemme i hendes Huus bibragt hende Rottkrudt eller Arsenicum album, som han blandede i en til hende tillavet Portion Røræg, hvoraf hun og virkelig spiste, hvilket ved den i saa Henseende afholdte Obductions Forretning er befundet at have været Aarsag til hendes efter omtrent 24 Timers Forløb paafølgende Død. Saa har han og tilstaaet, at han, i Hensigt at paaføre sin Svigerfader, fornævnte Steenholdt, Døden, har blandet Skedevand i et til denne bestemt Glas Viin, hvoraf Steenholdt tog en Mundfuld. Ligeledes er der tilvejebragt den allerstærkeste Formodning for at Arrestanten forinden havde bibragt meerbemeldte sin Svigerfader Rottkrud i et Pulver, og at dette har beførdret Sidstnævntes paafølgte Død.

Det er saaledes fuldkommen beviist, at Arrestanten har myrdet sin Svigermoder, og at han har attenteret at myrde sin Svigerfader, men alleene bragt til Formodning, at han virkelig har skilt denne sidste ved Livet.

Betreffende Straffen for Arrestanten, der er over Lav-alder, da har Actor formeent, at han maae blive at henrette paa den i Forordningen af 16 October 1697 bestemte Maade, eller at Sagen endog qualificerer sig til, i Overensstemmelse med den allegerede Forordnings Slutning, at refereres Kongen til Straffens yderligere Skiærpelse. Men ligesom Forordningen ikke udtrykkelig taler om Mord paa Svigerforældre, saaledes kan det heller ikke med Vished skjønnes, at de Grunde, der have bevæget Lovgiveren til at nedskrive denne strenge Straffelov, passe sig paa saadant Mord, efterdi det ej er afgjort, at Lovgiveren blot har seet paa Handlingens moralske Afskyelighed, men det meget vel lader sig tænke, at han har taget Hensyn til den større Leylighed, de i Forordningen nævnte Forhold give til Mord. Der lader sig altsaa ingen tilforladelig Slutning drage fra de i Forordningen bestemte Tilfælde til det in Qvæstione værende, og den udvidende Fortolkning, der især er betænkelig, hvor der spørges om qualificerte Livsstraffes Anvendelse, kan altsaa ikke in casu finde Sted. Endnu mindre kan det Arrestanten overbeviiste Mord henregnes til dem, Forordningens Slutning har Hensyn til, thi Mord paa Svigerforældre kunde dog fra ingen Synspunct ansees grovere end Mord paa Ægtefælle. Heller ikke kan den af Actor paa-beraabe Forordning af 7. Febr. 1749 komme i Betragtning, thi det af Arrestanten forøvede Mord har aldeles ikke de i denne Forordning bestemte Criterier. Ligesaa lidet kan han blive at straffe efter 6—9—12, som Actor end videre har allegeret imod ham, thi om end Forbryderens Animus lucrificiendi antages at være den Grund, hvorved fornævnte Lovsteds Straffebud er motiveret, saa er det dog i al Fald ikke, imod Arrestantens Benægtelse, beviist, at han ved det begaaede Mord har søgt egen Fordeel, skiondt al Sandsynlighed taler herfor. Derimod maa 6—9—1 samt Forordningen af 6 Febr. 1694 ansees fuldkommen anvendelig paa Arrestanten, der end videre bliver pligtig at betale Actio-

nens Omkostninger. Under Sagens Forelse er ingen Forsømmelse begaaet.

Thi kiendes for Ret: Arrestanten, Skipper Peter Hansen Nissen, bør miste sin Hals og hans Hoved sættes paa en Stage.

Saa bør han og have sin Boeslod forbrudt, samt Jord til Kongen, om han nogen eyer.

Endelig betaler han de af Actionen lovlig flydende Omkostninger. At efterkommes under Adfærd efter Loven.»

Denne Dom skyldes ifølge Voteringsprotokollen Ørstedes Pen, og den er i hele sin Form stemmende med den dengang sædvanlige Affattelsesmaade for Domme i Straffesager.

Det har altid Interesse at se, hvorledes en bestemt ogsaa i Nutiden foreliggende Opgave er blevet løst paa et tidligere Tidspunkt. Sammenligningen vil skærpe Opmærksomheden for de Forhold, der faktisk har været og som bør være de bestemmende for Ordningen. Jeg tager derfor denne ældre Dom til Udgangspunkt for nogle Bemærkninger om Affattelsen af Straffedomme.

Dommens Fremstilling af Bevisførelse og Faktum overrasker ved sin Korthed. Beviset siges at foreligge ved Tilstaaelse og Sagens øvrige Omstændigheder, men der meddeles intet om Enkelthederne i Handlingens Udførelse eller i de lægekyndige Udtalelser, om Bevæggrunden, om Tilregneligheden eller om Arrestantens tidligere Vandel. Derimod udtaler Dommen sig ret udførligt om Sagens juridiske Side, idet der tages Standpunkt til Aktors forskellige Straffepaastande. Det forkastes at anvende Henrettelse efter Fdg. 16. Okt. 1697, der foreskrev Pinsler — højre Haands Afhugning og Knibning med Tænger — inden Henrettelsen og Anvendelse af Stejle og Stage, idet Fortolkningen holder sig nøje til Ordene. Endvidere forkastes Anvendelsen af Fdg. 7. Februar 1749, der foreskrev samme Behandling af dem, der »med fri Forsæt og beraad Hu uden nogen foregaaende dertil af den dræbte given Aarsag eller Anledning,

alene i Tanke at gøre en Ulykke« har dræbt »nogen mordende eller forekommende uskyldig Person, voksent Menneske eller Barn«. Endelig forkastes det at anvende D.L. 6—9—12 om Stimænd, hvorimod 6—9—1 anses fuldkommen anvendelig, naar den straffer den, der med oplagt Raad farer til anden Mands Hus og der dræber ham eller Hustru.

Naar Dommen giver Sagens Faktum og Bevisligheder i saa stor Knaphed, kan hertil findes forskellige Grunde. Offentliggørelsen af Domme til Læsning for andre Jurister var dengang i sin Vorden; den hævdvundne Form havde derfor kun det nærmestliggende praktiske Formaal at udtale Resultatet af det oplyste. Med den afgørende Vægt, der lagdes paa Tilstaaelsen, vilde der derhos sjældent blive Brug for nærmere Oplysning om Bevisførelsen. En anden Grund kan findes deri, at Straffene gennemgaaende var fastsat af Loven med ringe Adgang for Retten til fri Udmaaling. Derved maatte det blive uden Interesse at angive alle de nærmere Omstændigheder, der kunde faa Indflydelse paa Straffens Beregning. Dette fremgaar netop for denne Sags Vedkommende modsætningsvis af Kollegialtidende for 1805 S. 385, hvori det meddeles, at Sagen har været foredraget Kongen, der har resolveret, at det skal have sit Forblivende ved Højesterets stadfæstende Dom. Idet det ved Beretningen herom drejer sig om at begrunde denne Afgørelse, meddeles der nemlig en Række Oplysninger paa Grundlag af Indberetning fra Protokolsekretærerne i Højesteret om Domfældtes Alder, Vandel, Undersøgelsens Gang, hans nærmere Fremgangsmaade, hans Bevæggrunde og hans ugrundede Sigtelser mod Hustruen for Medskyld. Hvad Tilregnelighedsspørgsmaalet angaar, saa lagde dette kun i ringe Grad Beslag paa Domstolenes Opmærksomhed, hvad Ørsted selv berører i sit Tilbageblik paa denne Tid (Liv og Tid I S. 220): »Et mærkelig Træk til Oplysning om den forskellige Retning i Straffelovens Anvendelse den Tid og nu, er det, at der da saa yderst sjældent var Spørgsmaal om Fritagelse for Straf paa Grund af den Paagældendes

Sindsforfatning.« Naar man læser Stampes Betænkning til Fdg. 18. Dec. 1767, der efter Ørsteds i Arkivet ytrede Formening mulig havde afløst Fdg. 7. Febr. 1749, kan man ikke nære Tvivl om, at der blev trukket meget snævre Grænser for den Sindsforstyrrelse, der kunde begrunde Straffrihed. Forordningen fastsatte i Stedet for Henrettelse livsvarig Frihedsberøvelse forbundet med aarlig Kagstrygning m. v. for Mordere, for hvem forstnævnte Straf ikke var afskrækkende, og disse beskrives i Betænkningen (Erklæringer II S. 158) paa en Maade, der gør det utvivlsomt, at der under for en stor Del maatte falde Personer, som i Nutiden vilde blive anset for sindssyge: »Derimod de melankoliske og tungsindede Mennesker, som ere kiede af deres Liv, og dræbe En, allene for at bane sig selv Veien til at miste det, kan ingen, i hvem det og maatte være, siges at være i Sikkerhed for.

Det er med dem, som med en gal Hund, der løber Adskillige forbi, og endelig, uden at giøe eller bieffe, og uden at vise nogen Vredes eller Arrigheds Tegn, stiltiende anfaldet og bider En.

Da disse Mennesker allene dræbe, for at dræbes, og det altsaa er dem ligemeget, hvem det træffer paa, de ei heller selv have nogen Bevæggrund, som kunde bestemme dem til, hellere at dræbe En, end en Anden, saa er det umueligt, at nogen kan sige sig frie og sikker for dem.«

Som bemærket taler Dommen forholdsvis udførligt om de Straffebestemmelser, den vil anvende. Dette sker med Henblik paa Ankeinstansen for at godtgøre, at Spørgsmaalet har været overvejet forsvarligt, selv om højere Ret skulde finde en anden Bestemmelse anvendelig.

Naar man fra denne Dom, der blev skrevet samme Aar, som Landsoverretterne afløste Landstingene, gaar frem i Tiden til de Domme, der blev skrevne ved Slutningen af den skriftlige Procesmaades Tidsrum, ses der en væsentlig Udvikling i Retning af Udførlighed og detailleret Fremstilling. Denne Udvikling skyldes ikke nogen derom givne

Forskrift, men er rent sædvansmæssig. Meget har det sikkert haft at betyde, at Dommene blev offentliggjorte i de privat udgivne Domssamlinger. Der kan ogsaa siges, at Udgivelsen af disse er et Udslag af samme Stigning i den juridiske Kultur, som giver sig Udslag i de bedre Domsfremstillinger. Saadanne maatte have Interesse under Voteringen i Dommerkollegierne, overfor Ankeinstansen, i Tilfælde af ny Tiltale og endelig til Belæring om Retternes Praxis og som Magasin for Kriminalhistorien. Hvis man f. Eks. sammenholder den foran gengivne Dom med Dommene i de den 29. Juni 1891, den 26. Juni 1903 og den 16. Februar 1914 ved Højesteret paadømte Sager, der alle angik Mord, om hvilke der forelaa Tilstaaelse, er Forskellen iøjnespringende. Disse senere Domme meddeler uden nogen overflodig Enkelthed en nøje Redegørelse for, under hvilke Omstændigheder det forbryderske Forsæt er opstaaet og kommen til Udførelse, hvorledes Forholdet er mellem Handling og Virkning, og Oplysninger om Mentaliteten hos Tiltalte. I Indiciesager kommer hertil Redegørelsen for de beviste Omstændigheder, der i Forening udgør Beviset. Denne Udvikling, der havde saa gode Betingelser under en rent skriftlig Procesmaade, maa vistnok siges at være fuldbyr-det, allerede da Højesteret i 1857 gik over til at give Præmisses til sine Domme.

Det er klart, at Fordringen om en udførlig Sagsfremstilling i Straffedomme foruden at være en i forskellige Retninger praktisk betydningsfuld Foranstaltning er en Retsgaranti af høj Værdi. Ikke paa det Punkt, at Sikkerheden for rigtig juridisk Vurdering af de givne Kendsgerninger derved forhøjes, men paa det særdeles vigtige Punkt at sikre den rigtige Opfattelse af Sagens Faktum og Bevisligheder. Naar der i en Revisionsberetning eller lignende gives en udtrykkelig Udtalelse om, hvorvidt en vis Ting er i Orden, er der derved skabt en betydelig forøget Sikkerhed for, at vedkommende Spørgsmaal er undersøgt med fornøden Omhu, og Fordringen om Dommens Udførlighed er netop

Gennemførelsen af et saadant Krav. Fejl i Straffelovens Anvendelse kan ses af Dommen, naar den har en positiv Fremstilling af det passerede, hvorimod de faktiske Urigheder i Sagsfremstillingen kun kan opdages ved Sammenligning med Sagens Akter og derfor er af en ganske særlig Farlighed. Denne Fejlkilde stoppes saa vidt gorligt, naar der forlanges positiv Omtale af alle de enkelte Omstændigheder, der har Interesse for Bedømmelsen af Skyldspørgsmaalet. Æren for denne Udvikling tilkommer Retterne, der uden Paalæg i noget Lovbud har oparbejdet denne Type for den velskrevne Straffedom og dermed har skabt en vigtig Garanti for Resultaternes Rigtighed. Udviklingen har tillige været af væsentlig Betydning for Tilvejebringelse af Ensartethed i Strafudmaalingen, hvorhos Domssamlingerne er blevet et Sted, hvor der kan hentes Oplysninger om Forbrydelsens psykologiske og sociale Aarsagsforhold.

Retsplejeloven har for Nævningesagers Vedkommende gjort en Forandring heri, idet Fremstillingen af, hvad der er oplyst om Tiltaltes Skyld, kun leveres ved Gengivelse af Spørgsmaalene til Nævningerne og disses Svar. Det kan ogsaa nævnes, at Rigsretsloven, naar den forlanger, at Dommen skal indeholde en kort Angivelse af de Grunde, hvorpaa Domsslutningen støtter sig, er anvendt saaledes, at hele Sagens faktiske Fremstilling er holdt udenfor Dommen og maa søges i Anklageskriftet og dettes Bilag. Iøvrigt bestemmer § 924, at i Domsgrundene skal de Omstændigheder nøjagtig angives, der som beviste lægges til Grund for Domfældelsen, og det eller de Lovbud anføres, som bringes i Anvendelse. Da der her intet siges om, at der skal redegøres for, hvorledes Beviset fremkommer, og da § 896 hjemler, at Bedømmelsen af Bevisernes Vægt ikke er bundet ved Lovregler, kunde der spørges, om det ikke maa være Meningen, at en saadan Redegørelse nu er overflødig. Saaledes har man dog ikke opfattet Forholdet i Praxis, og det vilde ogsaa være højst uheldigt. Reglen om Bevisbedømmelsens Frihed, der for Resten ikke betød nogen

væsentlig Ændring i Retstilstanden, legaliserede Forholdets Natur som Kilde for Bevisreglerne, men den rummer naturligvis en vis Fare for, at den enkelte Dommers Bedømmelse bliver noget for individuelt farvet. Korrektivet herimod er netop Redegørelsen i Præmisserne for hans Bevisbedømmelse, thi derved stiller han sig blot for den sagkyndige Kritik. Der er da heller ikke noget til Hinder for at læse de citerede Ord saaledes, at de forudsætter Redegørelse for, hvorfor vedkommende Omstændigheder lægges til Grund som beviste.

Som foran bemærket maatte den skriftlige Procesmaade afgive en gunstig Jordbund for de udførlige Domsredaktioner. Til denne hører jo, at alle Forklaringer i Sagen er nedskrevne, og ligesaa besværlig den skriftlige Form kan være for Fremstillingen af en Sag, ligesaa værdifuld er Nedskrivningen til at sikre Bevisligheden og den rigtige Opfattelse af afgivne Forklaringer. Retsplejelovens System er da ogsaa stadig, jfr. §§ 824, 876 og 922, at det væsentlige af de i Sagen afgivne Forklaringer skal nedskrives, og der ligger megen Vægt paa, at dette overholdes, saaledes at Dommen derefter bliver i Stand til at give en virkelig dokumenteret Fremstilling af Bevisførelsens Resultat. Den Forskel mellem Nutidens Straffedomme og de ældre bliver der imidlertid, at Fremstillingen af Faktum normalt delvis vil blive givet ved Henviisning til den i Anklageskriftet indeholdte Angivelse af de nærmere Omstændigheder ved det paasigtede Forhold, hvorefter dette Grundlag udfyldes ved Tilføjelse af yderligere Enkeltheder. Man finder i Domsamlingerne, maaske især fra Aarene for 1922, da Landsretterne afgjorde Hovedparten af de noget større Straffesager som 1. Instans, en Del Domme, der ikke kan siges at fyldestgøre Kravene paa Specifikation og Udførlighed, saaledes som den ældre Procesform havde udformet disse, og saaledes som Publikum — baade det læge og det juridiske — med Rette vil fastholde dem. Naar der tales om Betydningen af at forsyne Dommene med Præmisser, tænkes i

Reglen paa Redegørelse for de juridiske Overvejelser, der fører til Resultatet, men der ligger i Virkeligheden i Straffesager større Vægt paa nøjagtig og udtømmende Redegørelse for Sagens Faktum og Bevisligheder.

Det er en Selvfølge, at det er Straffeloven, der afgør, hvad der skal gøres til Genstand for Omtale i Dommenes Fremstillinger. I saa Henseende vil den kommende Straffelov føre til, at der i forhøjet Grad maa lægges Vægt paa Forbryderens personlige Egenskaber, ikke blot paa den enkelte Handlings. Saaledes ved Begrundelsen af, om en Psykopat skal behandles med Straf eller med Sikkerhedsforanstaltninger, eller ved Afgørelsen af, om en Person ved en Række Overtrædelser har lagt saadanne Tilbojeligheder for Dagen, at han bør anbringes i Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring. Denne psykologiske Side har hidtil væsentlig kun haft Interesse for Strafadmaalingen, men naar den bliver bestemmende for selve Domfældelsen, maa den nødvendigvis indtages i Domsfremstillingen for derigennem at undergives den Kontrol, der er Garantien for Afgørelsens Rigtighed.